

Britt-Marie Lennartsson

BÅTSMANS

Halland, Varbergs kommun,
Värö socken, del av Lahall 2:13

KULTURMILJÖ HALLAND RAPPORT 2021:02

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland.

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.

Antikvariska råd och riktlinjer vid flytt av byggnad 2021.

Bild framsida: Avfotograferat foto som finns inramat inne i Båtmans manhus, troligen 1920-30-talet, men före 1935.

Grafisk form: Anders Andersson.

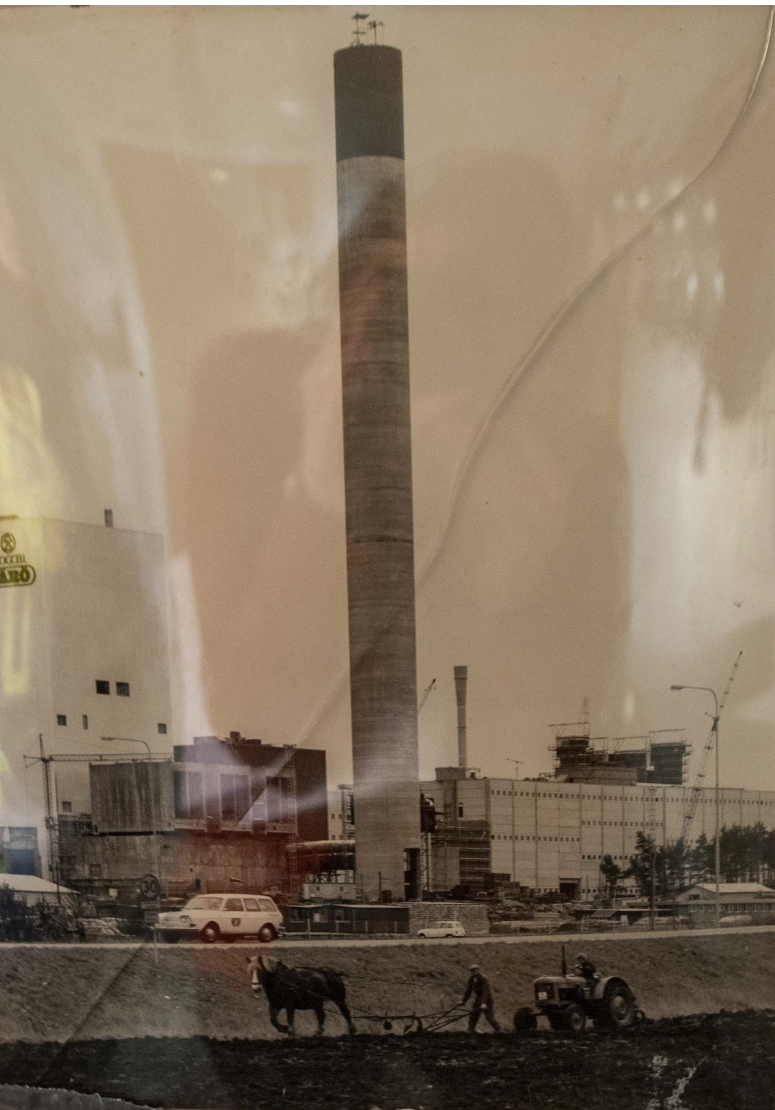
Layout: Britt-Marie Lennartsson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Kulturmiljö Hallands diarienummer 2021-39.

INNEHÅLL

Inledning.....	4
Bakgrund.....	4
Metod.....	4
Historik.....	5
Kulturhistoriska förutsättningar.....	6
Plan- och bygglagen (PBL).....	6
Målsättning ur ett kulturhistoriskt perspektiv.....	6
Värdefulla inslag att bevara.....	7
Riktlinjer vid ändring och underhåll.....	9
Placering och stomme.....	9
Exteriör.....	10
Interiör.....	12
Tekniska egenskapskrav.....	14
Källor.....	15

Värö bruk invigdes 1972. Det moderna pappersbruket byggdes i en tid när hästar fortfarande kunde användas inom jordbruket på Båtsmans. Avfotograferat från inramat foto inne i köket på Båtsmans.

INLEDNING

Kulturmiljö Halland har fått i uppdrag av Södra Cell att ta fram en antikvarisk vägledning för manbyggnaden på gården Båtsmans inför att byggnaden ska flyttas till en ny plats. Vägledningen syftar till att ta fram en antikvarisk målsättning för flytten av byggnaden. Den ska lyfta fram vad som är viktigt att bevara för att byggnaden inte ska förvanskas i enlighet med Plan- och bygglagen (PBL) kap 8 § 13. Vidare tas råd fram för material och utformning m.m. vid ändringar för att uppfylla varsamhetskravet i PBL kap 8 § 17. Ett avsnitt hanterar även vilka eventuella avsteg som kan behöva göras från krav på tekniska egenskaper enligt PBL kap 8 § 7.

Utredningen har genomförts av bebyggelseantikvarie Britt-Marie Lennartsson under januari-februari 2021.

Bakgrund

När Värö bruk ska utvidga sin anläggning behöver manhuset på gården Båtsmans flyttas till en ny plats. Planen är att huset ska lyftas och placeras på en ny grund utan källare.

Byggnaden ska även i fortsättningen användas som bostad. I nuläget finns inga preciserade planer för ändring mer än att det kan vara svårt att flytta med tillbyggnaden på husets sydvästra hörn. Hur detta hörn då kommer att se ut är inte klarlagt, men ett badrum behöver inrymmas i någon del av byggnaden. Underhållet är eftersatt och vissa saker måste åtgärdas såsom rötskadade fönster och en rötskada på tak och vägg i östra delen av den södra sidan.

Metod

Ett platsbesök har gjorts. Då huset dokumenterats tidigare har ingen ny genomgående fotografering utförts. De foton som togs vid besöket är tagna i ett arkivbeständigt raw-format och förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv. Utgångspunkten tas i den kulturhistoriska dokumentation som tidigare utförts av KDB Byggkonsult & Antikvarie 2020-05-29 samt de delar av plan- och bygglagen som gäller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Vissa studier i litteratur om byggnadsvård och arkitekturhistoria samt internet har använts för framtagande av råd och riktlinjer.

HISTORIK

- Båtsmans gård, gård nr 12, är en av 18 ursprungliga gårdar i Bua by. Gården ägdes av en Anders Börgesson Baadzman i mitten av 1600-talet som var strandfogde och troligen även tulltjänsteman. Bådsman var vid tiden den danska titeln för högsta däcksbefäl på skepp, direkt under kapten. Under 1700-1800-tal kallas gården även Anders Börgesgård.
- Gård nr 12 erhöll marken som gården nu står på i samband med Storskiftet 1816-21.
- Vid laga skifte 1844 flyttas gård nr 12 till nuvarande fastighet. Namnet "Båtsmans" följer med i flytten.
- Mangårdsbyggnaden uppfördes troligen 1858, i alla fall delvis av material från ett äldre hus.
- Någon gång mellan 1858 och 1935 byggs huset till med en luta mot söder.
- Huset renoverades 1935. Det är oklart vad som gjordes men troligen drogs el och vatten in i huset. Köket får troligen ny inredning och det kan även vara nu som en öppen veranda byggdes framför huvudentrén.
- En stor renovering utfördes 1965-1966 invändigt och utvändigt. Lutan på baksidan byggs till, källare utökas och grunden gjuts om, fönster byts, den öppna verandan byggs om till en glasveranda, taket över salen och köket höjs, köket får delvis ny inredning och alla ytskikt byts invändigt såsom socklar, taklister, dörrfoder, enstaka nya dörrar tillkommer.
- Gården säljs till Södra 1966 och brukas som arrendegård.

Foto, troligen från 1920-tal innan Båtsmans byggdes om. Lagg märke till lutan på baksidan av huset. Avfotograferat inramat foto inne i i salen i Båtsmans.

KULTURHISTORISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Byggnaden är upptagen i den länstäckande bebyggelseinventeringen där den klassificerats C, i en skala från A-C, genom sitt miljöskapande värde som en av flera äldre gårdar på Väröhalvön.

En grundlig redogörelse för gårdens och mangårdsbyggnadens historik finns i ”Kulturhistorisk dokumentation av mangårdsbyggnad Båtsmans, tidigare Bua 12:8, Värö socken, Varbergs kommun” av KDB Byggkonsult & Antikvarie David Bäckström, 2020.

Den ger en ingående redogörelse för gårdens och byggnadens historik, förändringar och nuvarande utseende. Huset har en viktig historia för Väröhalvön och namnet Båtsmans går troligen tillbaka till dansk tid. Dokumentationen visar att gården, trots förändringar, har kvar viktiga ursprungliga delar och drag från 1850-talet. Även ändringar som utförts vid olika tillfällen under 1900-talet kan vara bevarandevärda. Det framgår också att detta är en av få gårdar som finns kvar i någorlunda ursprungligt skick i Bua by. Dokumentationen framhåller att Bua by sedan länge varit föremål för kulturhistoriska inventeringar och undersökningar som välbevarad äldre by.

Slutsatsen i dokumentationen är att mangårdsbyggnaden på Båtsmans är att betrakta som en särskilt värdefull byggnad enligt de kriterier som ställs upp i Boverkets Byggregler.

Ur kulturhistoriska dokumentationen (KDB Byggkonsult & Antikvarie David Bäckström, 2020):

Båtsmans gård är som en av de ursprungliga gårdarna i Bua och på så vis en obruten kedja i historien som återspeglar och illustrerar det moderna landskapets framväxt. Huset som sådant är typiskt för områdets skiftade gårdar och i en modell som börjar bli ovanlig. --- Husets uppfyller de kriterier för särskilt värdefulla byggnader som anges i BBR 1:2213 samtliga fyra sista styckena.

Plan- och bygglagen (PBL)

Enligt PBL 8 kap 17 § ska ändring och flyttning av en byggnad utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden. Tanken är att hela huset ovan grunden ska lyftas och flyttas. Dock finns det tankar på att göra vissa ändringar.

Huset är också i stort behov av underhåll och enligt PBL 8 kap 14 § ska underhållet anpassas till byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

I samband med flytten kommer det också behöva utföras vissa ändringar. Enligt PBL 8 kap 13 § får ändringarna inte innebära en förvanskning.

Det är också viktigt att ha med sig de tekniska egenskaper som måste uppfyllas vid underhåll och flytt enligt PBL 8 kap 4 §. Se vidare under råd och riktlinjer.

Målsättning ur ett kulturhistoriskt perspektiv

Mangårdsbygganden på Båtsmans är välbevarad och bör upplevas som så även efter flytten; som en framkammarstuga typisk för Värötrakten från mitten av 1800-talet.

- Målsättning vid ändring är därför att byggnaden ska ha en karaktär av framkammarstuga från 1800-tal. De ändringar som gjordes på 1960-talet som strider mot byggnadens annars så välbevarade exteriör bör ändras när de delarna tjänats ut, detta gäller t.ex. fönster och ytterdörrar.
- Glasverandan är från 1960-talet men strider inte mot byggandens karaktär. Verandans estetiska och hantverksmässiga kvaliteter gör att de är värd att bevara.
- Huset ska kunna utgöra en funktionell bostad (om än inte med nybyggnadskrav) för att den ska kunna användas och underhållas även i framtiden. anpassningen får dock inte påverka byggnadens karaktär negativt.
- Invändigt har huset en mycket välbevarad planlösning som bör bevaras, med undantag för den del som byggts till i sydväst.

Värdefulla inslag att bevara

Om något av de inslag som bör bevaras inte kan bevaras av någon väl grundad orsak, bör de bytas till likvärdigt, med samma utförande och material.

- Den yttre formen som typisk framkammarstuga på Väröhalvön; ett långt smalt hus med en central stuga; stort rum över hela husbredden, en eller två kammare på båda sidor av stugan, sadeltak, en skorsten.
- Planlösningen som har tydliga drag av en typisk framkammarstuga med stuga/sal över hela rumsbredden, två kamrar i östra delen samt kök och kammare i den västra, se blåmarkerat område på planritning sidan 8.
- Att det finns en tillbyggnad, s.k. luta, är ett värdefullt karaktärsdrag. Dess storlek kan dock anpassas något efter vad den behöver innehålla, t.ex trappa till vinden och badrum.
- Stomme av ramsågade liggande plank.
- Takstolen och faltaket av ramsågade bräder.
- Vindens brädgolv.
- Skorsten murad i rött tegel.
- Stentrappan till drängstugan.
- Dörren till drängstugan.
- Äldre ursprunglig träpanel på den norra fasaden.
- Fönster- och dörrsättning mot norr (med undantag för det större fönsterpartiet i salen).
- Mezzaninfönster mot norr och gavelfönster på vinden mot öster vilka är av hög ålder/ursprungliga.
- Verandan, verandafönstren och dörren samt dekorsågade taktassar på taksprångets undersida.
- Verandans och farstuns interiör med pärlspont i tak och på väggar, målade i en ekimiterande lasyr. Fönsterbrädor vid verandans fönster.
- Alla äldre innerdörrar i huset, ramverksdörrar eller så kallade spegeldörrar, i trä.

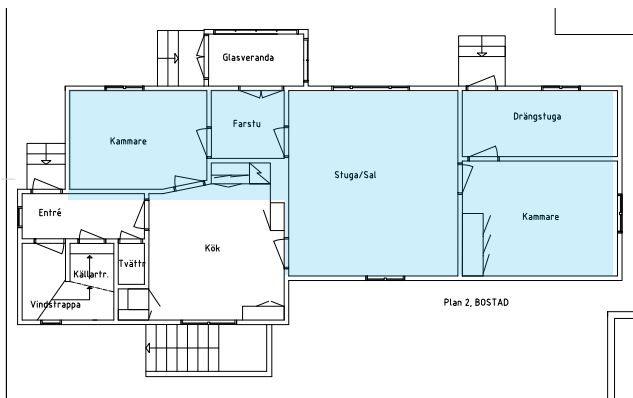

Den klassicerande omfattningen kring mezzaninfönstren och panelen runt dem kan vara original.

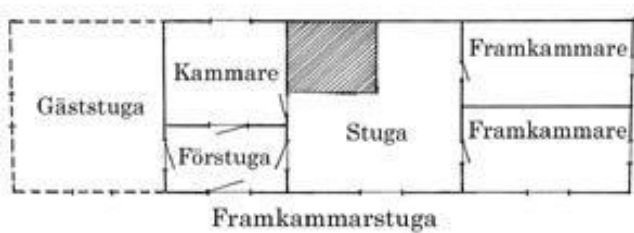

Vindsfönstret mot öster är av höger och kan vara original. Det bör stå som förebild för nya fönster i byggnaden.

8 BÅTSMANS - FLYTT AV BYGGNAD

Båtmans planlösning (överst, uppmättningsritning av David Bäckström, 2020, kulturhistorisk dokumentation) där det blåmarkerade området fortfarande har tydliga drag av en typisk framkammarstuga.

Ett exempel på en typisk framkammarstuga, Helena Lundgren <https://www.kulturmiljo-varld.se/byggnads-varld/planlosningar>.

Vid hörnet uppe vid takfoten finns en liten dekorativ detalj.

Fönster och ytterdörr i verandan har en hög estetisk och hantverksmässig kvalitet.

RIKTLINJER VID ÄNDRING OCH UNDERHÅLL

Placering och stomme

- Den tillbyggda lutan mot söder har funnits länge, även om den utökades 1965-66. Att det finns en luta här är därför ett värdefullt karaktärsdrag. Det kan dock vara lämpligt att använda denna del av byggnaden till en tillbyggnad för exempelvis badrum och för att kunna behålla trappan till vinden. Utbyggnaden bör få formen som men traditionell luta. En hantverkare kunnig på äldre trähus bör konsulteras för lämplig metod för tillbyggnaden. Det är viktigt att förstärkning och materialval görs utifrån husets förutsättningar. Moderna material och metoder är oftast inte kompatibla med äldre lösningar.
- Fasad, tak, fönster och dörrar på en tillbyggnad bör få samma utförande som övriga huset.
- Husets stomme bör bevaras, men den kan också kräva åtgärder. Bl.a. anges i den kulturhistoriska dokumentationen att bjälklag till källaren kan vara i varierat skick, med sviktande golv i den östra delen. På vinden finns en synlig rötskada på södra väggen. En hantverkare kunnig på äldre trähus bör konsulteras för lämpliga åtgärder. Det är viktigt att förstärkning och materialval görs utifrån husets förutsättningar. Moderna material och metoder är oftast inte kompatibla med äldre lösningar.
- Vid flytten behöver en ny grund anläggas. En ny grund bör få ungefär samma höjd över marken som nu. Grunden kan göras som en torpargrund av traditionellt slag med natursten eller som en modern avläsbar årsring som visar att byggnaden flyttats till platsen. En betonggrund bör utföras på liknande sätt som befintlig med slät målad yta.
- Stentrappan till drängstugan flyttas med och återuppmuras vid denna ingång.
- Nya trappor kan byggas i sten eller utföras med liknande utseende som de befintliga vid veranda och köksingång. Eventuella trappräcken utförs förslagsvis i metall i ett enkelt utförande och målas.

- Isolering av golv- och vindsbjälklag har en god effekt på värme- och energiåtgång i äldre hus. Det är därför lämpligt att utföra detta i samband med flytt. Isolering bör ske med material som inte riskerar att skada husets trästomme.
- Det finns en äldre stenläggning på gårdsplanen framför huset. Denna sten bör tas tillvara för att kunna användas i det nya gårdsläget.
- Trädgården omges av en vällagd stenmur. Även denna sten bör tas tillvara för att kunna återanvändas till stenmur vid det nya gårdsläget.

Det finns en stenläggning på gårdsplanen framför huset. Dessa stenar bör tas upp och bevaras, användas vid Båtsmans nya läge. Trapporna till verandan och köksingången är gjutna i cement eller betong.

Bara den yttersta östra delen av huset har kvar den ursprungliga stengrunden. Den nya grunden kan utföras för att likna den från 1960-talet för att visa på ett skeende i husets historia.

Vid dörren till drängstugan finns en äldre stentrappa som bör tas med till det nya läget.

Taktassarna på verandan är dekorativt utsågade, ett utseende som bör bevaras eller återskapas.

Exteriör

- Fasadpanelen bör bevaras så långt det är möjligt. Rötskadad panel byts och skarvas in i den befintliga.
- Om större partier panel måste bytas bör den få ett utförande likt den äldre ursprungliga som finns kvar på delar av den norra fasaden. Panelen ska vara stående hyvlad fasadpanel med viss variation på bredder upp till 32 cm breda och ca 28mm tjocka. Locklisten är profilhyvlade lockläkt. Uppmätningen i den kulturhistoriska dokumentationen, sidan 12, bild 15, bör vara förebild.
- Det finns en dekorativ profilsågad detalj på panelen vid hörnen upp vid taket som bör bevaras, alternativt återskapas.
- Fönstersättningen bör i stort bevaras. Det stora fönsterpartiet mot norr i salen bör bytas till två tvåluftsfönster likt foto från 1920-30-talet. Det finns inga källor hur den södra sidan sett ut men det är troligt att det funnits fler fönster på denna sidsida. Eventuellt nya fönster på denna sida bör placeras med anpassning till fönstersättning i en traditionell framkammarsstuga.
- Mezzaninfönster mot norr och gavelfönster på vinden mot öster är av hög ålder/ursprungliga. Dessa bör renoveras och bevaras. För bättre isolering kan de förses med innanfönster med energiglas.
- När de ospröjsade fönstren från 1960-talet tjänat ut bör de bytas. Om det är möjligt kan de äldre fönstren som står på vinden renoveras och återplaceras, förses med innanfönster med energiglas. Om detta inte är möjligt kan nya tillverkas med de ursprungliga fönstren som förebild; tvåluftsfönster indelade med spröjs, i trä med fast mittpost, båda lufter öppningsbara. Nya fönster kan vara av modernare slag men med ett utseende så nära de gamla fönstren som möjligt, se exempelfoton från Hägareds gård på nästa sida.
- Fönster bör förses med foder runt hela fönstret, gärna målad i en avvikande kulör. Dekoren runt mezzaninfönstren med trekantsgavlar bevaras eller nytillverkas likt befintligt.
- Fasaden målas med täckande färg, förslagsvis linoljefärg. Den vita kulören har sannolikt funnits sedan tidigt 1900-tal med en avvikande

kulör på fönsterbågar varför detta kan användas även i fortsättningen.

- Yttertaket bör vara täckt av rött lertegel, en- eller tvåkupigt.
- Skorsten bör vara murad av rött lertegel.
- Takfoten är delvis rötskadad. Vid behov av utbyte bör den utföras som befintligt; inklädd i en takfotslåda och försedd med en 75 mm kvartsstav som stötbräda, vilka locklisterna går upp mot.
- Verandans undertak bör utföras med vitmålade brädor. Dekorativt profilsågade taktassar bevaras. Om det inte är möjligt nyttiverkas dessa i samma utförande som befintligt.
- Dörren till drängstugan bevaras men bör renoveras och tätas. Utsidan är klädd med fasspontpanel vilket troligen tillkom på 1960-talet. Det är svårt att avgöra hur dörren ser ut på fotot från 1920-talet (framsidan) men den kan ha varit klädd med liggande panel eller panel i fiskbensmönster. När byte av andra ytterdörrar ska ske bör de göras med drängkamardörren som förebild eller annan lämplig äldre form.
- Verandan, verandafönster och ytterdörr renoveras. För att kunna bevara verandans utförande och karaktär bedöms det inte lämpligt att isolera den.

Nya fönster kan tilverkas helt efter ursprungligt utförande eller som ett modernt tillverkat fönster i äldre stil med energiglas men med båge i trä, genomgående spröjs och fast mittpost. Det kan även förses med beslag och gångjärn i äldre stil. Här ett exempel från byggnadsminnet Hägareds gård i Tvååker. Foto: Torbjörn Persson.

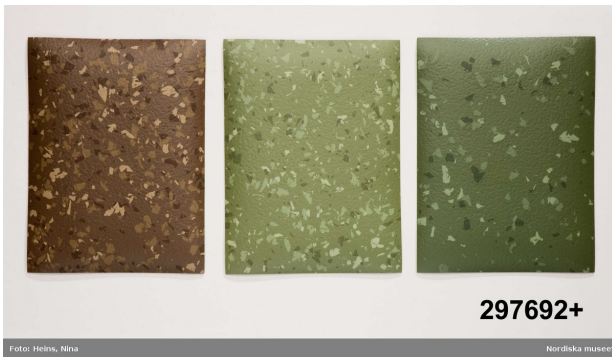
Gästgivargården vid Nyebro, teckning av Ferdinand Boberg, 1923, syns en pardörr med överljus likt den som funnits på Båtsmans. Dörren är klädd med fiskbenspanel. Nordiska museets arkiv.

På fotot på Spårabolsstugan, Herrljunga, syns en annan variant av panel på ytterdörr som skulle kunna användas på Båtsmans; liggande panel i nedre delen och fiskben på den övre, åtskilda av en profilerad dropplista. Foto: Erik Björnånger 1954, Vänersborgs museum.

Tapet från 1930-talet, från en hallandslänga. Foto: Läns-museet Gävleborg.

Linoleum har använts till golv under lång tid och kan se ut på många olika sätt. Övan ett prov från 1910 och nedan från 1960-tal. Foto: Nina Heins, Nordiska museet.

305192

Linoleum har använts till golv under lång tid och kan se ut på många olika sätt. Övan ett prov från 1910 och nedan från 1960-tal. Foto: Nina Heins, Nordiska museet.

Interiör

Det som bör bevaras invändigt är som tidigare nämnts planlösningen, de äldre spegeldörrarna, verandans och farstuns inredning med pärlspont.

- Om planlösningen ändras i den sydvästra delen bör de äldre spegeldörrarna som finns här återanvändas i nya dörröppningar eller sparas på vinden.
- Om nya dörrar behövs bör de tillverkas med de gamla som förebild, både till material, utförande och trycken och lås.

I övrigt är interiören starkt präglad av 1960-talets renovering. Den har vissa kvaliteter och kan bevaras, men det är inget bevarandekrav ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Två alternativ på hantering av interiören presenteras därför; att spara den nuvarande karaktären eller skapa ett äldre utseende.

Funkis

- Golvsocklar, taklister, dörr- och fönsterfoder bevaras. Om de av någon anledning inte kan bevaras eller måste kompletteras bör nya tillverkas med befintliga som förebild.
- De flesta väggar är klädda med masonit och tapetserade i en mönstrad papptapet. Denna karaktär kan bevaras. Vid byte av tapet väljs en i papp med tryckt mönster, gärna ur kollektioner med stil från mitten av 1900-talet.
- Befintliga innertak är typiska för 1960-talet; skivklädda vita tak, vilket de kan vara även i fortsättningen.
- Golven är lagda med plastmattor från 1960-talet. När det finns behov av att byta dessa bör linoleummattor väljas vilka är mer traditionellt och mindre skadligt för ett trähus. Det är vanligt att fuktskador uppstår på trägolv under täta plastmattor.
- Köket är troligen ett resultat av renoveringarna på 1930- och 60-talen. Det har kvaliteter men kan behöva kompletteras på olika sätt. Vid ombyggnad av kök föreslås att funkisstilen används med släta ljust målade luckor med tidstypiska beslag. Då kan befintliga köksskåp, som är av relativt hög ålder, återanvändas och få finnas kvar i huset.
- Badrum och toalett kan ha samma enkla tidstypiska stil som befintligt; halvkaklat med kvadra-

tiskt vitt kakel med en målad slät vägg ovanför och enkelt vitt porslin. Golvet kan läggas med klinkers eller kakel, kvadratisk som på väggarna.

- Om det bara rör sig om en toalett med handfat kläddes väggarna sällan med kakel annat än som stänkskydd vid handfattet. Väggarna kan då utföras skivklädda med en slät enfärgad målad yta.

1910-20-tal

- Det finns idag ett urval av produkter som nyttillverkats efter äldre förlagor. Man bör dock tänka på att det ska vara en stil som passar ett bostadshus på en jordbruksgård och inte ett högre-ståndshem i stadsmiljö.
- Golvsocklar, taklister, dörr- och fönsterfoder byts till profilerade i en äldre stil.
- Väggar tapetseras med mönstrad papptapet från någon kollektion med traditionstema. Befintligt underlag kan användas.

Foto: Larsson, Sofia

Mölnåls stadsmuseum

Köket i Båtsmans är något av ett hopplock från olika årtionden på 1900-talet. Funkisskök kan få stå som inspiration även i fortsättningen. Här ett kök från 1950-talet. Foto: Sofia Larsson, Mölnåls museum.

- Om det finns äldre brädtak av god kvalitet under befintliga ytskikt kan de tas fram. Annars kan taket pappspännas och målas vitt med limfärg.
- Om det finns ett äldre brädgolv av god kvalitet under befintliga plastmattor kan de tas fram. Linoleummatta kan vara ett alternativ.
- Köket på en gård på 1800-talet var något ålderdomligt som har få likheter med dagens kök. Inspiration kan dock hämtas från exempelvis 1910-20-talens kök med luckor och lådor med släta fyllningar och enklare profiler i spegelluckorna. På väggarna kan sättas bröstpanel av pärlspont. Över diskbänken kan sättas vitt kakel; kvadratisk eller i halvformat.
- Badrum/toalett var något som inte fanns inne i husen förrän en bit in på 1900-talet. Vi förslår därför en enkel inredning likt den ovan föreslagna.

Foto: Kristensson, Karolina

Nordiska museet

Tidstypiskt badrum från slutet av 1940-talet. Vid denna tid blev badrum ett inslag i alla hem och kan vara lämpligt att stå som inspiration vid byggande av nytt badrum. Foto: Karolina Kristensson, Nordiska museet.

Tekniska egenskapskrav

Vid flyttning av en byggnad får kraven på tekniska egenskaper i PBL 8 kap 4 § anpassas och avsteg från kraven får göras (PBL 8 kap 7 §) med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning. Hänsyn ska också tas till ändringens omfattning eller flyttningens syfte och om det är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven med tanke på byggnadens standard.

Syftet med att flytta Båtsmans är att bevara byggnaden och dess kulturhistoriska värden. Båtsmans är ett äldre hus från 1800-talet som ska flyttas till en ny plats men bibehålla sin karaktär, sitt kulturhistoriska värde och sin funktion som bostad. Inga större ändringar är egentligen planerade eller preciserade i nuläget.

Därmed är det alltså inte nybyggnadskrav som bör ställas. Regler för detta finns förtydligat i Boverkets byggregler; Ändring av byggnader.

Nedan följer en lista på de tekniska egenskapskraven i PBL 8 kap 4 § och kommentar ur ett antikvariskt och kulturhistoriskt perspektiv. Då det inte är klart i detalj vad flytten kommer innebära finns det punkter som kan behöva diskuteras vidare.

1. **Bärförmåga, stadga och beständighet** – Generella krav bör inte ställas på grund av det kulturhistoriska värdet. Relevanta ändringar bör göras utifrån befintlig byggnads egenskaper och kulturhistoriskt värde. Befintlig stomme ska användas. Ev. kompletteringar och förstärkningar bör göras med metod och material likt befintlig.
2. **Säkerhet i händelse av brand** – Avsteg får göras av kulturhistoriska skäl eller utföras på anpassat sätt, om de inte medför oacceptabel risk för människors säkerhet. Relevanta ändringar görs anpassade till befintlig byggnads egenskaper och kulturhistoriskt värde.
3. **Skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö** – Vid ändring ska luft- och vattenkvalitet, ljus-, fukt-, temperatur- och hygienförhållanden blir tillfredsställande så att olägenheter för människors hälsa kan undvikas. Om det kommer innebära åtgärder och ändringar på Båtsmans får de diskuteras vidare så att de ska kunna göras så varsamt som möjligt.

”Kraven för nya byggnader är aldrig direkt tillämpliga vid ändring. Däremot kan man ofta få en viss ledning av dessa då man ska bedöma innebörden av motsvarande krav vid ändring. Vid ändring kan dock kraven ofta tillgodoses genom andra lösningar än vid uppförandet av nya byggnader. (BFS 2016:6).” (Allmänt råd till BBR 1:22)

4. **Säkerhet vid användning** - Avsteg får göras av kulturhistoriska skäl eller utföras på anpassat sätt, om de inte medför oacceptabel risk för människors säkerhet. Relevanta ändringar görs anpassade till befintlig byggnads egenskaper och kulturhistoriskt värde.
5. **Skydd mot buller** – Kraven får anpassas till kulturhistoriska värden. Dock bör det finnas goda möjligheter att göra eventuella åtgärder i landskapet/trädgården utanför byggnaden, som exempelvis en grön ridå mot industrin och vägen.
6. **Energihushållning och värmeisolering** – Kraven på energihushållning ska utföras så att byggnadens kulturhistoriska samt arkitektoniska och estetiska värden tas tillvara. Det finns dock en rad åtgärder som kan utföras utifrån byggnadens förutsättningar som också får god effekt. Enkla åtgärder för att förbättra byggnadens energieffektivitet kan vara tätning eller komplettering av fönster och dörrar samt tilläggsisolering av vindbjälklag. Mer om detta kan läsas i Energiboken, Svenska byggnadsvårdsföreningen, 2011.
7. **Lämplighet för det avsedda ändamålet** – Generella krav bör inte ställas på grund av det kulturhistoriska värdet. Relevanta ändringar görs utifrån befintlig byggnads egenskaper och kulturhistoriskt värde. Huset är byggt som bostad och har fungerat som bostad sedan det byggdes. Viss modernisering kan göras utifrån husets villkor framför allt vad gäller kök och badrum. Förslagsvis moderniseras befintligt kök och badrum byggs i det sydvästra hörnet som redan är påverkat av ändringar och inte påverkar den äldre delen av planlösningen negativt.

Rumshöjden i byggnaden är befintlig. Att skapa en rumshöjd enligt kraven i BBR skulle innebära stora ingrepp i byggnaden varför det inte är rimligt att ställa ett sådant krav.

8. **Tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga** – Kraven får tillgodoses på annat sätt än nybyggnadskraven och avsteg får göras om det finns synnerliga skäl med hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar och kulturvärden. Det finns också möjlighet att göra tillgänglighetsåtgärder på en tillbyggnad i efterhand om det kan visas att det finns förutsättningar att exempelvis installera en ramp. Det finns därmed goda förutsättningar att i göra en tillbyggnad tillgänglig eller förbereda den för tillgänglighet. Nytt badrum i en tillbyggd del kan t.ex. anpassas efter tillgänglighetskraven direkt medan en entré kan utformas så den är förberedd för ramp. Nivån på en ev tillbyggnad i förhållande till den äldre byggnaden kan behöva diskuteras för bästa anpassning till den kulturhistoriska karaktären.
9. **10, 11. Hushållning med vatten och avfall, bredbandsanslutning och laddning av elfordon** bedöms inte påverka det kulturhistoriska värdet.

KÄLLOR

Plan- och bygglagen (2010:900)

Boverkets byggregler, konsoliderad version 2018 (BBR 2011:6 med ändringar till och med 2018:4)

”Kulturhistorisk dokumentation av mangårdsbyggnad Båtsmans, tidigare Bua 12:8, Värö socken, Varbergs kommun” av KDB Byggkonsult & Antikvarie David Bäckström, 2020.

Digitalt museum

Byggfabrikens hemsida, byggfabriken.se

Foto troligen från 1920-30-talet som fanns inne i Båtsmans.

Vy över landskapet vid Båtsmans. Avfotograferat inramat foto inne Båtsmans.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Tollsgatan 7 | 302 32 Halmstad | Tel: 035-19 26 00

E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se